

Bartosz Atroszko
PrePost Consulting

Paweł Atroszko
Uniwersytet Gdański

Sytuacja materialna studentów, zaangażowanie i samoskuteczność w zakresie nauki a kompulsja uczenia się

Jednym z poważnych problemów współczesnego społeczeństwa jest uzależnienie od pracy, które wiąże się z wyższym stresem, chorobami fizycznymi i symptomami psychologicznymi, a także problemami w zakresie relacji społecznych. Sformułowano hipotezę, że zła sytuacja socjoekonomiczna może wiązać się z rozwojem kompulsji uczenia się wśród studentów. Analizy regresji liniowej wykonane na wynikach badania 1 359 studentów wykazały, że aspekty jakości życia związane z warunkami materialnymi są istotnym moderatorem związku między zaangażowaniem w uczenie się i samoskutecznością w zakresie nauki a kompulsją uczenia się.

Słowa kluczowe: andragogika, gospodarka oparta na wiedzy, kompulsja uczenia się, samoskuteczność w zakresie uczenia się, sytuacja materialna, uzależnienie od pracy, zaangażowanie w uczenie się

Wprowadzenie

Uzależnienie od pracy jest ważnym problemem psychologicznym i społecznym oraz potencjalną przeszkodą rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Istotą tego zjawiska jest kompulsja wykonywania czynności związanych z pracą (por. Atroszko, 2012). Pracoholizm wiąże się z wyższym poziomem stresu oraz gorszym funkcjonowaniem człowieka pod względem zdrowia fizycznego, psychicznego, a także w zakresie relacji społecznych, w tym z rozpadem więzi rodzinnych. Ponadto uzależnienie to prowadzić może do obniżenia efektywności zawodowej i wypalenia zawodowego (por. Atroszko, 2011). Zatem konsekwencją tego zjawiska może być utrata kapitału ludzkiego, najcenniejszego zasobu w gospodarce opartej na wiedzy. Kompulsja uczenia się jest ujmowana z perspektywy teorii i badań nad uzależnieniem od czynności o charakterze pracy i definiowana jako wewnętrzny przymus uczenia się. Niezdolność oparcia się potrzebie uczenia się prowadzić może do zaniedbywania innych obszarów życia, np. bliskich związków z ludźmi, nadmiernego obciążania się nauką i zaniedbywania zdrowia, a w związku z tym z doświadczaniem wyższego stresu. To wiązać się może z gorszą

efektywnością uczenia się, a także z pogorszeniem funkcjonowania psychospołecznego, co z kolei może dodatkowo negatywnie wpływać na proces edukacji.

Współcześni badacze stworzyli koncepcję gospodarki opartej na wiedzy, aby opisać sytuację gospodarczą krajów postindustrialnych, w których informacja i wiedza stały się czynnikiem rozwoju ważniejszym od tradycyjnych zasobów materialnych. Zgodnie z definicją OECD (1996) gospodarka oparta na wiedzy to jest taka gospodarka, która bezpośrednio bazuje na produkcji, dystrybucji i wykorzystaniu wiedzy oraz informacji. Jednym z kluczowych determinantów rozwoju tej gospodarki jest kapitał ludzki rozumiany jako wysoce wykwalifikowani pracownicy, zdolni do szybkiego uczenia się, przetwarzania informacji i wykorzystywania wiedzy w praktyce. W związku z tym szczególnie ważne są czynniki sprzyjające efektywnemu nabywaniu wiedzy i umiejętności, promowanie skutecznego uczenia się i zapobieganie negatywnym zjawiskom w obrębie edukacji, takim jak niskie zaangażowanie uczniów i studentów w naukę oraz uzależnienie od uczenia się (Atroszko, 2013).

W świetle dotychczasowych badań jednym z ważnych czynników związanych ze skuteczną edukacją jest status socjoekonomiczny. Istnieje wiele badań dotyczących związku między niskim statusem społecznym a niekorzystną sytuacją w zakresie edukacji, szczególnie dotyczących edukacji dzieci (np. Coley, 2002). Badania prowadzone w Stanach Zjednoczonych wskazują, że dzieci z domów i społeczności o niskim statusie społecznym rozwijają umiejętności szkolne wolniej w porównaniu do dzieci z grup o wysokim statusie socjoekonomicznym (Morgan i in., 2009). Czynniki odpowiedzialne za to są wielorakie, między innymi brak dostępu do odpowiednich zasobów edukacyjnych. Wyniki amerykańskich badań są zbieżne z ustaleniami polskich badaczy. Pochodzenie społeczne ma istotny wpływ na osiągnięcia szkolne dzieci i młodzieży w Polsce (Kwieciński, 2002). Wywiera ono również znaczny wpływ na procesy selekcyjne i dostęp do pełnego średniego wykształcenia (Borowicz, 2000).

Niniejszy artykuł dotyczy obszaru dotychczas niebadanego, w świetle wiedzy autorów, mianowicie dotyczącego moderującego efektu sytuacji materialnej studentów na związek pomiędzy takimi pozytywnymi zjawiskami, jak zaangażowanie w uczenie się i samoskuteczność w zakresie uczenia się a kompulsją uczenia się. Zła sytuacja materialna studentów może generować silną potrzebę zmiany statusu społecznego, a tym samym przyczynić się do rozwoju, wśród osób wysoce zaangażowanych w naukę, wewnętrznego przymusu uczenia się. Presja zmiany warunków materialnych może być czynnikiem negatywnie wpływającym na formę zaangażowania studentów w uczenie się.

Czynnikiem, który należy kontrolować w badaniach związku między sytuacją materialną a kompulsją uczenia się jest jakość życia w zakresie domeny fizycznej. Gorsza sytuacja materialna wiąże się z gorszym stanem zdrowia fizycznego (Adler i Ostrove, 1999), a zły stan zdrowia może oddziaływać negatywnie na zaangażowanie w uczenie się i poczucie samoskuteczności w tym zakresie. Jednocześnie niska jakość życia w dziedzinie fizycznej może zwiększać – jako aspekt presji do zmiany sytuacji – wewnętrzny przymus uczenia się.

Postawiono następującą hipotezę: *Sytuacja materialna studentów jest moderatorem związku pomiędzy zaangażowaniem w uczenie się oraz samoskutecznością w zakresie uczenia się a kompulsją uczenia się.*

Metodyka badań

Uczestnicy

Badanie było częścią dużego projektu badawczego dotyczącego zachowań, postaw i przekonań związanych z uczeniem się studentów, jakości ich życia, poziomu stresu oraz mechanizmów radzenia sobie ze stresem. Na poszczególnych etapach badania osoby uczestniczące wypełniały różne narzędzia kwestionariuszowe. Dotychczas przebadano 1607 studentów różnych kierunków, trybów i lat studiów trójmiesięcznych wyższych uczelni publicznych i prywatnych w okresie od maja 2012 roku do stycznia 2013 roku. Wśród osób badanych znajdowali się studenci od 1 do 5 roku studiów. Badana grupa obejmowała zarówno studentów studiów stacjonarnych, jak i niestacjonarnych. W obecnym badaniu wykorzystane zostały wyniki 1359 osób, które w głównym badaniu wypełniły wszystkie narzędzia psychometryczne niezbędne do przeprowadzenia niniejszych analiz. Wśród osób badanych znajdowały się 844 kobiety i 515 mężczyzn. Średnia wieku wyniosła 20,06 lat ($SD = 2,70$).

Narzędzia badawcze

Wielowymiarowa Skala – Profil Osoby Uczącej się. Jednym z narzędzi psychometrycznych wykorzystanych w badaniu była autorska skala do oceny zachowań, postaw, odczuć i przekonań związanych z uczeniem się. Narzędzie to składa się z dziewięciu skal mierzących między innymi kompulsję uczenia się oraz samoskuteczność w zakresie uczenia się, wyniki, które zostały wykorzystane w niniejszym artykule. Kwestionariusz ten został stworzony jako narzędzie do pomiaru komponentów i czynników ryzyka uzależnienia od pracy. Badani udzielali odpowiedzi na pięciostopniowej skali częstości, od 1 – Bardzo rzadko do 5 – Bardzo często. Dotychczas uzyskane dane potwierdzają zadowalającą rzetelność tego narzędzia oraz jego trafność. Współczynniki rzetelności alfa Cronbacha dla poszczególnych skal wyniosły od 0,70 do 0,87 (Atroszko, 2013).

Zaangażowanie w uczenie się. Mierzono je za pomocą jednego pytania o to, jak bardzo osoba jest zaangażowana w uczenie się, gdzie odpowiedzi udzielano na siedmiostopniowej skali Likerta, od 1 – *W ogóle nie jestem zaangażowany/a* do 7 – *Jestem całkowicie zaangażowany/a*. Skala ma dobrą rzetelność mierzoną metodą test-retest, wynoszącą 0,77 (Atroszko, 2014).

Kwestionariusz Jakości Życia Światowej Organizacji Zdrowia (WHOQOL). WHOQOL – Bref to ogólny kwestionariusz bazujący na konceptualizacji jakości życia jako spostrzegania przez osobę swojej sytuacji w życiu w kontekście kultury i systemu wartości, w których dana osoba żyje, a także w odniesieniu do jej celów, standardów, oczekiwań i trosk (The WHOQOL Group, 1998). Narzędzie to składa się z 26 pozycji. Mierzy ono jakość życia w 4 obszarach: zdrowie fizyczne, psychologiczne funkcjonowanie, relacje społeczne i środowisko. Każdy obszar mierzony jest przez 3 do 8 pozycji. Kwestionariusz dostarcza również informacji na temat ogólnej jakości życia oraz zadowolenia ze zdrowia. Odpowiedzi są samoopisem na pięciopunktowych skalach. Uczestnicy badania są proszeni o udzielenie odpowiedzi w odniesieniu do ostatnich dwóch tygodni swojego życia. Polska wersja kwestionariusza ma zadowalającą rzetelność oraz trafność. W badaniach walidacyjnych współczynniki rzetelności alfa Cronbacha dla poszczególnych skal wyniosły od 0,69 do 0,84 (Jaracz i in., 2006). Na potrzeby badania przedstawionego w niniejszym artykule wykorzystano wyniki w zakresie domeny fizycznej jakości życia oraz trzech pozycji z obszaru środowiska. Obejmowały one zasoby finansowe, czyli to, na ile osoba ma

pieniądze na zaspokojenie swoich potrzeb, warunki mieszkaniowe, dotyczące tego, na ile osoba jest zadowolona z warunków, w których mieszka oraz możliwości i uczestnictwa w rekreacji i wypoczynku, czyli możliwości spędzania wolnego czasu w taki sposób, w jaki osoba by chciała. Sumaryczny wynik uzyskany na podstawie trzech pytań potraktowano jako wskaźnik sytuacji materialnej danej osoby.

Dane demograficzne. W trakcie badania zebrano również informacje na temat płci, wieku, stanu cywilnego, miejsca zamieszkania oraz pracy zarobkowej osób badanych. W niniejszym artykule w analizach uwzględniono płeć osób badanych. Ze względu na homogeniczność grupy pod względem wieku, nie uwzględniano tej zmiennej w przeprowadzonych analizach.

Procedura

Udział w badaniu był dobrowolny. Przed przystąpieniem do wypełniania kwestionariuszy osoby badane informowane były o tym, że badanie jest anonimowe, a jego wyniki posłużą wyłącznie celom naukowym. Kwestionariusze wypełniane były w czasie jednej sesji.

Analizy statystyczne

Obliczono statystyki opisowe. Współczynniki korelacji punktowo-dwuseryjnej obliczono dla związku płci z pozostałymi badanymi zmiennymi, przy czym kobietom przypisano wartość 0, a mężczyznom 1. W pozostałych przypadkach obliczono współczynniki korelacji Pearsona. W celu zbadania poszczególnych hipotez badawczych przeprowadzono dwie analizy regresji wielokrotnej. W celu uzyskania łatwo interpretowalnych punktów zerowych zmienne, pomiędzy którymi badano interakcję przed przystąpieniem do obliczeń wycenowano. Do wykonania analiz statystycznych użyto pakietu statystycznego IBM SPSS 20.PL.

W przypadku analizy regresji testującej interakcję między zmiennymi uzasadnione jest oczekiwanie małej lub bardzo małej wielkości efektu (por. Aguinis i in., 2005). W związku z tym założono, że oczekiwana wielkości efektu $f^2 = 0,01$. Przeprowadzona analiza mocy wykazała, że wielkość próby $N > 1350$ jest wystarczająca do wykrycia tej wielkości efektu przy przyjęciu poziomu istotności $\alpha = 0,05$ i mocy $(1-\beta) = 0,80$ (Faul i in., 2007).

Wyniki

Statystyki opisowe i korelacje znajdują się w tabeli 1. Płeć korelowała nisko ze wszystkimi badanymi zmiennymi, co sugeruje, że kobiety charakteryzują się wyższym poziomem kompulsji uczenia się, $r = -0,10$, $p < 0,001$, a także zaangażowania w uczenie się, $r = -0,12$, $p < 0,001$, natomiast niższym poziomem jakości życia w zakresie zdrowia fizycznego, $r = 0,11$, $p < 0,001$, gorszą sytuacją materialną, $r = 0,08$, $p < 0,01$, i niższą samoskutecznością w zakresie uczenia się, $r = 0,12$, $p < 0,001$. Kompulsja zgodnie z oczekiwaniami korelowała pozytywnie z zaangażowaniem w uczenie się, $r = 0,27$, $p < 0,001$, a także negatywnie z jakością życia w dziedzinie fizycznej, $r = -0,22$, $p < 0,001$, oraz z sytuacją materialną studentów, $r = -0,09$, $p < 0,001$. Zgodnie z poprzednimi badaniami kompulsja nie wykazała związku z samoskutecznością, $r = 0,05$, n.i (por. Atroszko, 2009). Dziedzina fizyczna jakości życia korelowała stosunkowo wysoko z sytuacją materialną studentów, $r = 0,52$, $p < 0,001$, a także niżej z samoskutecznością $r = 0,28$, $p < 0,001$ i zaangażowaniem w uczenie się, $r = 0,13$, $p < 0,001$.

Tabela 1. Średnie, odchylenia standardowe, procenty i korelacje między zmiennymi

	M (%)	SD	N	2	3	4	5	6
1. Płeć	(62,1% kobiet)		1359	-0,10**	0,11**	0,08*	-0,12**	0,12**
2. Kompulsja	10,96	4,11	1333		-0,22**	-0,09**	0,27**	0,05
3. Dziedzina fizyczna jakości życia	15,99	2,35	1355			0,52**	0,13**	0,28**
4. Warunki materialne	10,75	2,30	1358				0,10**	0,23**
5. Zaangażowanie	4,50	1,28	1349					0,31**
6. Samoskuteczność	16,39	3,60	1321					

** Korelacja jest istotna na poziomie 0,001 (dwustronnie); * Korelacja jest istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Analiza regresji

Zastosowano hierarchiczną analizę regresji w celu zbadania, czy warunki materialne są moderatorem związku między samoskutecznością i zaangażowaniem w uczenie się a kompulsją uczenia się. W tym celu dla obu modeli zmienne wprowadzono w czterech blokach. W pierwszym bloku jako predyktor wprowadzono płeć jako zmienną demograficzną. W drugim bloku wprowadzono dziedzinę fizyczną jakości życia. W trzecim bloku wprowadzono warunki materialne oraz odpowiednio zaangażowanie w uczenie się dla modelu 1 oraz samoskuteczność w zakresie uczenia się dla modelu 2. W ostatnim bloku wprowadzono czynnik interakcji odpowiednio między warunkami materialnymi a zaangażowaniem w uczenie się dla modelu 1 i warunkami materialnymi a samoskutecznością uczenia się dla modelu 2. Przeprowadzono analizy regresji dla dwóch modeli. Szczegółowe dane dotyczące wyników: wagi Beta, wielkości R^2 oraz wartości testu F znajdują się w tabeli 2 i tabeli 3.

Tabela 2. Hierarchiczna analiza regresji. Zmienna wyjaśniana: Kompulsja uczenia się. Wagi Beta, wielkości R^2 oraz wartości testu F

Blok	Predyktory	Beta	ΔR^2	F
1	Płeć ^a	-0,10**	0,01	F(1, 1317) = 11,92**
	Płeć ^a	-0,07*	0,04	F(1, 1316) = 61,48**
2	Dziedzina fizyczna jakości życia	-0,21**		
	Płeć ^a	-0,03	0,09	F(2, 1314) = 65,49**
3	Dziedzina fizyczna jakości życia	-0,26**		
	Warunki materialne	0,02		
4	Zaangażowanie w uczenie się	0,30**		
	Płeć ^a	-0,03	0,01	F(1, 1313) = 8,85*
	Dziedzina fizyczna jakości życia	-0,26**		
	Warunki materialne	0,02		
	Zaangażowanie w uczenie się	0,30**		
	Interakcja Warunki materialne x Zaangażowanie		-0,08*	
	Całkowite R^2		0,15	F(5, 1313) = 44,46**

* $p < 0,01$, ** $p < ,001$; ^a0 = kobieta, 1 = mężczyzna; N = 1318

Tabela 3. Hierarchiczna analiza regresji. Zmienna wyjaśniana: Kompulsja uczenia się. Wagi Beta, wielkości R² oraz wartości testu F

Blok	Predyktory	Beta	ΔR^2	F
1	Płeć ⁰	-0,11 **	0,01	F(1, 1295) = 14,74**
	Płeć ⁰	-0,07*	0,05	F(1, 1294) = 67,70**
2	Dziedzina fizyczna jakości życia	-0,22**	0,02	F(2, 1292) = 12,19**
	Płeć ⁰	-0,09**		
3	Dziedzina fizyczna jakości życia	-0,27**	0,003	F(1, 1291) = 4,58*
	Warunki materialne	0,02		
	Samoskuteczność	0,14**		
4	Płeć ⁰	-0,08*	0,08	F(5, 1291) = 22,78**
	Dziedzina fizyczna jakości życia	-0,27**		
	Warunki materialne	0,01		
	Samoskuteczność	0,14**		
	Interakcja Warunki materialne x Samoskuteczność	-0,06*		
	Całkowite R ²			

* $p < 0,5$, ** $p < ,001$; ⁰0 = kobieta, 1 = mężczyzna; N = 1296

Analiza regresji dla modelu 1 wykazała, że w kroku 4 wszystkie zmienne wyjaśniające wyjaśniają łącznie 15% wariacji kompulsji uczenia się, $F(5, 1313) = 44,46$, $p < 0,001$. Istotnymi predyktorami kompulsji uczenia się okazały się płeć ($\beta = -0,09$), dziedzina fizyczna jakości życia ($\beta = -0,26$), zaangażowanie w uczenie się ($\beta = 0,30$), a także interakcja warunków materialnych oraz zaangażowania w uczenie się ($\beta = -0,08$).

Analiza regresji dla modelu 2 wykazała, że w kroku 4 wszystkie zmienne wyjaśniające wyjaśniają łącznie 8% wariacji kompulsji uczenia się, $F(5, 1291) = 22,78$, $p < 0,001$. Istotnymi predyktorami kompulsji uczenia się okazała się dziedzina fizyczna jakości życia ($\beta = -0,26$), samoskuteczność w zakresie uczenia się ($\beta = -0,14$), a także interakcja warunków materialnych oraz zaangażowania w uczenie się ($\beta = -0,06$).

Płeć, jakość życia w zakresie zdrowia fizycznego, zaangażowanie w uczenie się oraz samoskuteczność w zakresie uczenia się pozwalają przewidywać poziom kompulsji uczenia się. Jeżeli jednak kontroluje się w modelu poziom zaangażowania w uczenie się, to płeć przestaje być istotnym predyktorem kompulsji uczenia się. Ponadto wykazano, że interakcja pomiędzy sytuacją materialną a zaangażowaniem w uczenie się, a także interakcja między sytuacją materialną a samoskutecznością w zakresie uczenia się wyjaśniają kompulsję uczenia się.

Dyskusja

Wyniki przeprowadzonego badania były zgodne z oczekiwaniami. Im wyższe zaangażowanie w uczenie się, im wyższa samoskuteczność i im niższa jakość życia w domenie fizycznej, tym wyższy poziom kompulsji uczenia się. Ponadto kobiety w większym stopniu przejawiają kompulsję uczenia się niż mężczyźni. Kobiety charakteryzują się wyższym poziomem zaangażowania, niższym poziomem samoskuteczności w zakresie

uczenia się i niższym poziomem jakości życia w dziedzinie fizycznej. Uzyskane wyniki wskazują, że różnice między kobietami i mężczyznami w zakresie kompulsji uczenia się przypisać można różnicom w zakresie zaangażowania w uczenie się.

Potwierdzono hipotezę badawczą mówiącą o tym, że sytuacja materialna studentów jest moderatorem związku pomiędzy zaangażowaniem w uczenie się oraz samoskutecznością w zakresie uczenia się a kompulsją uczenia się. W przypadku osób o najgorszej sytuacji materialnej nie ma związku między zaangażowaniem a kompulsją. Natomiast im lepsza sytuacja materialna studentów tym silniejszy negatywny związek pomiędzy zaangażowaniem a kompulsją uczenia się, co oznacza, że osoby o najwyższym zaangażowaniu i najlepszej sytuacji materialnej mają niższy poziom kompulsji niż osoby o takim samym zaangażowaniu w uczenie się, ale znajdujące się w gorszej sytuacji materialnej. Jednocześnie wszystkie osoby w najgorszej sytuacji materialnej mają równie wysoki poziom kompulsji bez względu na poziom zaangażowania w uczenie się.

W odniesieniu do osób o najgorszej sytuacji materialnej nie ma również związku między samoskutecznością a kompulsją. Natomiast im lepsza sytuacja materialna studentów tym silniejszy negatywny związek pomiędzy samoskutecznością a kompulsją uczenia się, co oznacza, że osoby o najwyższej samoskuteczności i najlepszej sytuacji materialnej mają niższy poziom kompulsji niż osoby o takiej samej samoskuteczności w zakresie uczenia się, ale znajdujące się w gorszej sytuacji materialnej. Wyniki te wskazują, że im gorsza jest sytuacja materialna osób o wysokim zaangażowaniu w naukę i wysokim poczuciu samoskuteczności w zakresie uczenia się tym większe ryzyko, że ich stosunek do uczenia się przybierze formę kompulsji.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe badania wskazujące na związek kompulsji pracy z gorszym funkcjonowaniem w zakresie zdrowia fizycznego, psychicznego, jakości relacji rodzinnych i społecznych, wyższego poziomu stresu, ogólnej niższej jakości życia, a także niższej produktywności pracy (por. Atroszko, 2011), uzyskane wyniki są szczególnie niepokojące. Sugerują one, że zła sytuacja materialna studentów wysoko zaangażowanych w naukę i mających poczucie efektywności swojej nauki może sprawić, że skuteczność ich pracy będzie niższa niż potencjalnie mogłaby być, a także, że mogą oni być zagrożeni rozwojem syndromu uzależnienia od pracy ze wszystkimi jego negatywnymi konsekwencjami. Z perspektywy wyzwania rozwoju gospodarki opartej na wiedzy oznacza to utratę cennego kapitału ludzkiego i potencjalne generowanie kosztów związanych z problemami funkcjonowania pracoholików i osób wypalonych zawodowo oraz obniżenie zysków, jakich mogłaby dostarczyć praca zdrowych i wysoko wykwalifikowanych pracowników. W celu zapobiegania rozwojowi uzależnienia od uczenia się konieczne wydają się badania przesiewowe na potrzeby wczesnego wykrywania osób zagrożonych tym syndromem oraz opracowanie odpowiednich programów profilaktycznych. Programy te powinny uwzględniać zarówno edukacyjny aspekt dotyczący przekazywania informacji o uzależnieniu, jego przyczynach i potencjalnych skutkach, a także ewentualne oddziaływania terapeutyczne skoncentrowane na modyfikacji perfekcyjnych przekonań motywujących do nadmiernego, niekontrolowanego zaangażowania w uczenie się.

Mocną stroną tego badania jest duża i heterogeniczna grupa studentów różnych uczelni, prywatnych i publicznych, z różnych wydziałów, kierunków studiów, trybów i lat studiów. Wszystkie narzędzia zastosowane w tym badaniu wykazują dobrą rzetelność i trafność.

Przeprowadzone badanie było badaniem korelacyjnym, w związku z czym niemożliwe jest jednoznaczne wnioskowanie o zależnościach przyczynowo-skutkowych pomiędzy zmiennymi. Ponadto w badanej próbie wystąpiła nadreprezentacja kobiet. Dalsze badania powinny wykorzystać różne metody pomiaru zmiennych. Badania podłużne mogą dostarczyć dowodów na rzecz hipotezy o przyczynowej zależności pomiędzy sytuacją materialną studenta, jego poziomem zaangażowania w uczenie się oraz samoskuteczności w zakresie uczenia się a rozwojem kompulsji uczenia się. W świetle problematyki związanej z zaangażowaniem studentów w uczenie się z perspektywy gospodarki opartej na wiedzy wskazane jest zbadanie związku pomiędzy postawami, przekonaniami i zachowaniami związanymi z uczeniem się studentów a ich czasowym zaangażowaniem w naukę oraz skutecznością nabywania wiedzy i umiejętności.

Bibliografia

- Adler N.E. i Ostrove J.M. (1999). Socioeconomic Status and Health: What We Know and What We Don't. W: N. E. Adler, M. G. Marmot, B. S. McEwen and J. Stewart (red.) *Annals of New York Academy of Sciences, Volume 896: Socioeconomic Status and Health in Industrial Nations: Social, Psychological, and Biological Pathways* (s. 3-15). New York: The New York Academy of Sciences.
- Aguinis H., Beaty J. C., Boik R. J., Pierce C. A. (2005). Effect Size and Power in Assessing Moderating Effects of Categorical Variables Using Multiple Regression: A 30-Year Review: *Journal of Applied Psychology*, 90, 1, s. 94-107.
- Atroszko P. (2009). *Osobowościowe korelaty wysokiego i niskiego pracoholizmu hiszpańskich studentów i osób czynnych zawodowo*. Niepublikowana praca magisterska. Uniwersytet Gdański.
- Atroszko P. (2010). Uzależnienie od pracy – wynik „słabej woli” czy potrzeba doskonałości. *Studia Psychologica*, 10, s. 179-194.
- Atroszko P. (2011). Uzależnienie od pracy jako zakłócenie równowagi między pracą a czasem wolnym. W: J. Osiński (red.) *Praca, społeczeństwo, gospodarka. Między polityką a rynkiem* (s. 17-29). Warszawa: Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie.
- Atroszko P. (2012). Research on Behavioural Addictions: Work Addiction. W: M. Baranowska-Szczepańska i M. Gołaszewski (red.) *Modern Research Trends of Young Scientists: Current Status, Problems and Prospects* (s. 11-24). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Handlu i Usług.
- Atroszko P. (2013, 20 kwietnia). Uzależnienia od uczenia się – związek między czynnikami ryzyka, komponentami uzależnienia oraz depresyjnością. *The Third International Postgraduate Conference Psychological Research Method Toolkit*, Ciężen, Polska. Referat zaprezentowany na konferencji.
- Atroszko P. (2013). Zachowania i postawy studentów związane z uczeniem się a determinanty rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. W: J. Osiński, M. Pachocka (red.) *Zmieniający się świat. Perspektywa demograficzna, społeczna i gospodarcza* (s. 185-197). Warszawa: Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej.
- Atroszko P. (2014). Developing Brief Scales for Educational Research: Reliability of Single-Item Self-Report Measures of Learning Engagement and Exam Stress. *Proceedings of International Scientific Conference for Ph.D. students of EU countries*. Londyn: Sciecee Publishing, s. 172-175.
- Borowicz R. (2000). *Nierówności społeczne w dostępie do wykształcenia. Casus Suwalszczyzny*. Olecko: Wszechnica Mazurska w Olecku.

- Coley R. J. (2002). *An uneven start: Indicators of inequality in school readiness*. Princeton, NJ: Educational Testing Service.
- Faul F., Erdfelder E., Lang A.G., Buchner A. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Methods*, 39, 2, s. 175-191.
- Jaracz K., Kalfoss M., Górna K., Baczyk G. (2006). Quality of life in Polish respondents: psychometric properties of the Polish WHOQOL-Bref. *Scandinavian Journal of Caring Science*, 20, 3, s. 251-260.
- Kwieciński Z. (2002). *Wykluczanie. Wydanie drugie poszerzone*, Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.
- Morgan P. L., Farkas G., Hillemeier M. M., Maczuga S. (1996). Risk factors for learning-related behavior problems at 24 months of age: Population-based estimates. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37, s. 401-413.
- OECD. (1996). *The Knowledge-Based Economy*, Paris.
- THE WHOQOL GROUP. (1998). Development of the WHOQOL – Bref quality of life assessment. *Psychological Medicine*, 28, s. 551-558.

Finansowanie

Badanie było częściowo finansowane z grantu badawczego w ramach projektu młodych naukowców i uczestników studiów doktoranckich Uniwersytetu Gdańskiego na rok 2012. Tytuł: *Konstrukcja kwestionariusza do pomiaru uzależnienia od pracy wśród studentów oraz pomiar związku pracoholizmu studentów z poziomem doświadczanego stresu, zdrowia fizycznego, psychicznego oraz satysfakcji z życia*. Numer: 538-7400-0890-12.

Summary

Students' financial situation, commitment, self-efficacy in learning and the compulsion to study

Currently, one of the major problems of the society is work addiction, which is related to higher levels of stress, physical illnesses and psychological symptoms, as well as to problems in social relationships. It was hypothesized that negative socioeconomic situation may be associated with the development of compulsion to study among students. The data gathered in the survey among 1359 students were used to perform regression analyses. They demonstrated that aspects of the quality of life related to material situation are a significant moderator of the relationship between both learning involvement and learning self-efficacy and the compulsion to learn.

Key words: andragogy, knowledge based economy, learning compulsion, learning self-efficacy, material situation, work addiction, learning involment